

- Önür, Nimet (2001). "Bilgiye Dayalı Toplumsal Yapılara Dönüşüm Sürecinde İletişim Fakülteleri." *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 2.
- Önür, Nimet (2000). "Değişen Dünyada Değişen Sektörel Talepler Karşısında İletişim Eğitiminin Yapısal Sorunları ve Öğrenciler Üzerindeki Etkileri." *1. İletişim Kongresi*. İstanbul.
- Özbek, Meral (1992). "İletişim Eğitimi Üzerine." *İLEF Yıllık* 92: 307-327.
- Özdemir-Yaylacı, Gaye (2004). "Kişisel Gelişim ve Kurumsal Diyalog Yönetiminde İletişim Eğitiminin Rolü." *2nd International Symposium Communication in the Millennium*. İstanbul: İÜ Yayınları. 606-626.
- Taşer, Cengiz I. (1969). *Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Tokgöz, Oya (2005). "Türkiye'de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi." *V. Türk Kültürü Kongresi, Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği, 17-21 Aralık 2002, Kitle İletişim, Bilişim, Medya, Popüler Kültür*. cilt xvi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. 27-71.
- Tokgöz, Oya (2003). "Türkiye'de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi." *Kültür ve İletişim* 6(1): 9-32.
- Tokgöz Oya (1975). "Türkiye'de Meslek Eğitimi Veren Basın Yayın Yüksek Okullarında Mesleki Eğitim ve Stajın Önemi." *2. Türk Basın Kurultayına Sunulan Tebliğler*. Basın Yayın Genel Müdürlüğü (der.) içinde. Ankara: Ayyıldız Matbaası. 114-124.
- Ünlü, Sezen vd. (2001). "İletişim Fakültelerindeki Öğretim Elemanlarının Fakültelerdeki Eğitim-Öğretim Ortamı Hakkındaki Görüşleri." *İletişim*: 127-148.
- Yengin, Hülya (2004). "Türkiye'de Halkla İlişkiler Öğrenimi ve Sorunları." *2nd International Symposium Communication in the Millennium*. İstanbul: İÜ Yayınları. 173-191.
- Yıldırım-Becerikli, Sema (2004). "Türkiye'de Lisans Düzeyindeki Halkla İlişkiler Eğitimine İlişkin Bir Değerlendirme." *2nd International Symposium Communication in the Millennium*. İstanbul: İÜ Yayınları. 193-219.

Kültürlerarası İletişim Çalışmalarının Türkiye Haritası

Sorulması Gereken Sorular

Özet:

Bu çalışmada ilk olarak "kültür" tanımları ve farklı kültürlerin temas veya buluşmalarını açmıyan farklı yaklaşımların açıklanması; ikinci olarak, Türkiye'de kültürlerarası iletişim alanında yapılmış çalışmaların haritasının çıkartılması amaçlanmaktadır. Bu haritalama temel alınarak, Türkiye'deki iletişim fakültelerinde mevcut ders programları ve izleklerinde bu disiplinlerarası çalışma alanının ne şekilde tanımlandığı da irdelenecek ve bu irdelmeden yola çıkılarak, kültürlerarası iletişim araştırmalarında sorulması gereken temel sorular sıralanacaktır.

Anahtar sözcükler: kültürlerarası iletişim, kültür, etnografik araştırma

Mapping out Intercultural Communication Studies in Turkey: New Inquiries

Abstract:

In this study, it is aimed to explain the different conceptualizations of culture and intercultural cultural experience at first, secondly to map out the research, carried on intercultural communication in Turkey. Based on this map, the course descriptions of intercultural communication at faculties of communication in Turkey will be inspected, and, some essential questions will be brought into inquiry in the context of intercultural communication study.

Key words: intercultural communication, culture, ethnographic field research

Mutlu Binark
Başkent Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Kültürlerarası İletişim Çalışmalarının Türkiye Haritası

Sorulması Gereken Sorular

Giriş

Bu çalışmada iletişim fakültelerinin ders programlarında 2000'li yılların başlarından itibaren çoğunlukla seçmeli ders niteliğinde yer almaya başlayan "Kültürlerarası İletişim" çalışma alanının kavramsallaştırılmasına ilişkin temel yaklaşımlar ve izlekleri ile yapılan lisansüstü çalışmalar ve yayınlar ele alınarak, bu disiplinlerarası alanın Türkiye haritası çizilmeye çalışılacaktır. "Kültürlerarası İletişim" çalışma alanı, iki ana kavram üzerinden şekillenmektedir: "Kültür" ve "İletişim". Bu nedenle önce bu iki kavramın sosyal bilimler alanında nasıl tanımlandığına ve iletişim bilimleri alanında ne şekilde bulunduğu bakalım.

Raymond Williams kültür'ün tanımlanmasında kavramın etimolojik kökenine inerek, yakın kök Latince'de "cultura"nın, "ikamet etmek, yetiştirmek, korumak ve ibadetle onurlandırmak" anlamlarını taşıyan kök sözcük "colere"den geldiğini saptar (105). Kavramın tarım ve hayvan bakımı sürecinden insanın toplumsal ve entelektüel etkinliklerini ifade etmeye yönelik değişimi Williams'a göre 19. yüzyılın başında gerçekleşmiştir. 19. yüzyılın başlarında kültür, "kultur" olarak yazılmaya başlarken, temel anlamı "civilization" ile eş anlamlı gitmekteydi. Bu anlamında, ilk olarak, "uygarlaşmış" (civilized) ya da "kültürlü olmaya dair genel bir sürece" (cultivated); ikinci olarak, insanın sekiüler gelişme sürecine işaret edilmekteydi (107-108). Herder'in

Ideas on the Philosophy of the History of Mankind adlı bitiremediği çalışmasında, farklı ulusların ve dönemlerin, hatta belli bir ulus içinde farklı ekonomik ve toplumsal grupların özgül ve değişken "kültürlerinin" varlığından söz edilmesi ile birlikte, ulusal ve geleneksel, diğer bir deyişle "halk kültürü" (folk culture) tanımlaması ortaya çıktı. (108). Bu tanımda, kültür, insani ve maddi olanı ayırmakta kullanılmaktaydı. Böylece kültür kavramının iki farklı gelişim çizgisi olduğunu görürüz: İlki, "18. yüzyıldan itibaren zihinsel, manevi ve estetik gelişime ilişkin genel bir süreci anlatan bağımsız ve soyut ad"; ikincisiyse, "bir halkın, grubun veya dönemin belli bir yaşam biçimini anlatan bağımsız ad" (109). Bu iki kavramsallaştırmaya, en yaygın kullanımı, diğer bir deyişle "müzik, edebiyat, resim, heykel, tiyatro ve film" vb. entelektüel ve sanatsal etkinlik ürünlerini ve uygulamalarını ifade eden bağımsız ve soyut adı da eklemek gerekmektedir.

Kültür kavramı, bütünselci (wholistic) ve senkretik (syncretic) olarak da tanımlanabilmektedir. Bütünselci kültür tanımı, "ortak anlam ve değerlerin kültürlerin özünü" oluşturduğunu ve bunların değişmez-bütün olduğunu öne sürer, böylece kültürü yerel ve ulusal sınırlar içine hapseder. Bu yaklaşımın uzantısı olarak geliştirilen kavramlar "kimlik krizi", "iki kültür arasındakilik", "kayıp kimlikler", "dejenerasyon" vb. kavramlardır. Senkretik yaklaşım ise, kültürü "alaşım" olarak tanımlar. Bu yaklaşıma göre, kültürel kimlik dinamik bir süreçtir, sürekli değişim içindedir (Kaya ve Kentel, 2005: 35).

James Clifford'a göre, "Kültür ne tanımlanması gereken bir nesne ne de kesin olarak yorumlanabilecek olan bütünleşik bir semboller ve anlamlar bütünüdür. Kültür çekişmeli, geçici, gelişen bir şeydir. Temsil ve açıklama -hem içeridekiler hem de dışarıdakiler tarafından yapılan- bu ortaya çıkışa bulaşıktır" (aktaran Smith, 2005: 273). Clifford bu bağlamda, "temsillerin ve onların tanımlama iddiasında oldukları gerçekliği üretme biçimlerinin incelenmesi" gerekliliğini dile getirmektedir. Philip Smith, Clifford'u izleyerek, kültürü, "artık tanınma, otorite ve söz hakkı için mücadele eden, çekişen temsillerin ve söylemlerin bir alanı olarak" tanımlar (273). John Tomlinson'un tanımlaması ile kültür, "insanların sembolik temsil pratikleri yoluyla anlam inşa etmeye çalıştıkları bir yaşam düzeni"dir (33). Tomlinson'a göre, ekonomik alan kastediliyorsa, insanların malları üretme, dolaşıma sokma ve tüketme biçem ve ilişkileri; siyasi alan kastediliyorsa iktidarın nasıl ve hangi pratikler aracılığı ile tesis edildiği, meşrulaştırıldığı; kültürel alan kastediliyorsa, bireysel ve kolektif olarak birbirleri ile iletişimin kurularak yaşamın nasıl anlamlı kılındığı imlenmektedir. Bu tanımlamalardan yola çıkarsak, kültürü, bu çalışmada Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde tanımlayacak olursak; *kültür*, bir toplumun her türlü maddi ve simgesel üretimleri ile bu üretim alanları içindeki ilişkiler, biçemler, örüntüler ve pratiklerdir.

Kültürlerarası İletişim çalışmaları alanının ilk kavramını bu şekilde tanımlayınca, sıra ikinci kavrama geldi: "İletişim". *İletişim*, "insanların kolektif olarak toplumsal gerçekliği yaratıp düzenledikleri süreçtir" (aktaran Mutlu, 1994: 99). Bu tanımdaki vurgu noktası, toplumsal gerçekliğin anlamlandırılması pratiğidir. Mutlu bu tanımlamanın iletişim sürecinin üç temel öğesinin -üretici, metin ve tüketici/kullanıcının- toplumsal gerçekliğin üretilip anlamlandırılmasındaki etkin katılımına işaret ettiğinin altını çizer. Dolayısı ile, iletişim sürecinin bu üç öğesi ayrıştırılmadan veya parçalanmadan bağlam (sosyal, tarihi, ekonomik ve siyasal) içinde birlikte ele alınmalıdır.

Kültürlerarası İletişimin Gelişimi

Kültür ve iletişim kavramlarını, kültürlerarası iletişim çalışmalarında birbiriyle bağlantılandıran unsur ise "arasılık" niteliğindedir. Bu bağ, kültürlerarası iletişim çalışmalarının ilk kez sistematik bir şekilde başladığı ABD'de iki farklı izlek üzerinden gelişmiştir: "emik yaklaşım" ve "etik yaklaşım". "Emik yaklaşım", araştırmacının bir kültüre ve o kültürün iletişim süreci ve öğelerine dahil olarak, "içinden" bakması iken; "etik yaklaşım", araştırmacının, o kültüre ve iletişim biçemlerine dışarıdan, diğer kültürlerle karşılaştırmalı olarak bakmasıdır (Kartarı, 2001: 37). Emik ve etik yaklaşımlar izleği üzerinden gelişen erken dönem çalışmaların ortak özellikleri, farklı kültürel örüntüler ve yaşam tarzları arasında iletişimin kurulabilmesi için bu "farklılıkların" önce tanımlanması ve daha sonra ortak bir iletişim, diğer bir deyişle uzlaşım alanı yaratılabilmesi için modeller geliştirmektir. Bu bağlamda Ruth Benedict'in II. Dünya Savaşı yıllarında başlayarak ABD'nin Savaş ve Enformasyon Dairesi için gerçekleştirdiği *Kılıç ve Krizantem* adlı Japon kültürünü anlamlandırmaya çalışan araştırmasını örnekleyebiliriz. Benedict'in çalışmasını Edward T. Hall'in 1959 tarihli *The Silent Language* adlı çalışması takip etmektedir. Bu çalışma da ABD'nin Savaş ve Enformasyon Dairesi tarafından desteklenmiştir. Hall, etik yaklaşım ile, farklı kültürler ile davranış ve tutum biçemlerini mikro düzeyde inceleyerek, kültürlerarası iletişim eğitiminin temelini atmıştır. Benedict gibi Hall'ün çalışmaları öncelikle uluslararası ilişkiler alanında ulus-devletin resmi görevlilerine, sonra da ticari ilişkiler kuran işadamlarına yöneliktir. Bu erken dönem çalışmaları izleyen çeşitli alan araştırmaları Batı dışındaki farklı kültürlerin bu farklılıklarının, Batı merkezli kavranması ve iletişim sürecinin açıklanması izleği üzerinden gelişmiştir. Amerikan üniversitelerinde kültürlerarası iletişim, 1960'lı yılların sonunda lisans ve lisans üstü programlara dahil olmuştur (35). Geerd Hofstede'nin *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values* adlı çalışması "kültürel boyut-

lar kuramını" geliştirmiştir. "Kültürel boyutlar kuramı" aracılığı ile farklı kültürel aidiyetlere sahip bireylerin iletişim davranışlarındaki farklılıkları, tipolojiler ve ölçekler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. 1980'lerden itibaren liberal çoğulcu iletişim paradigması içinde kendine yer bulan kültürlerarası iletişim çalışmaları, Amerikan üniversitelerinde iyice kurumsallaşmıştır. 1983 yılında William Gudykunst tarafından yayınlanan *Intercultural Communication Theory: Current Perspectives* adlı derlemede, kültürlerarası iletişim çalışmalarının hangi temel zemin üzerinde kuramsallaştırılacağı farklı makaleler ve kültüre ilişkin inceleme örnekleri ile tartışılmıştır. Ancak bu derlemede yer alan "*Mass Media and Culture: Toward an Integrated Theory*" başlıklı makalede Hamid Mowlana, Batı merkezli enformasyon akışı ve kültürel iletim sorunu karşısında ulusal kültürlerin konumuna dikkat çekmiş; böylece kültürlerarası iletişim çalışmalarını küresel pazarda Batı merkezli medya metinlerinin dolaşım gücünün/erkinin tartışılması ile ilişkilendirmiştir (149-170). Aynı derlemenin son makalesi, "*Toward Multiple Philosophical Approaches*" başlığını taşımaktadır. Molefi Kete Asante ve Erika Vora bu çalışmalarında, kültürlerarası iletişim alanı için gelecekte üç farklı yeni çalışma alanı önermektedir: Bir kültür içinde kişilerarası iletişimi incelemek; kültürlerarasındaki etkileşimleri incelemek; ritüelleri ve mitleri incelemek (293-298). 1984 yılında William Gudykunst ve Young Yun Kim tarafından *Methods for International Communication Research* adlı derleme yayınlanmıştır. Bu derlemede kültürlerarası iletişim alanında ampirik ve yorumsamacı araştırma yöntemlerinin bir arada veya koşut kullanımı örneklendirilmiştir (Kartarı, 2001: 33).

Amerikan üniversitelerinde kültürlerarası iletişim çalışmalarında lisans düzeyinde yararlanılan temel kaynak Fred E. Jandt'ın *Intercultural Communication* adlı yapıtıdır. Bu yapıt liberal çoğulcu iletişim paradigması içinde kalmakta; kültürlerarası iletişimde engel yaratan stereotipler ve önyargı gibi temel etkenleri ele almakta, sözsüz iletişim ve beden dilinin kültürlere göre değişmesi, grup içi ilişkiler, bir kültür içerisinde göçmenlik

ve alt kimlikler nedeniyle farklı kültürel örüntülerin varlığı gibi konuları tartışmaktadır. Yapıt, ulus-devletlerin geleceği için çokkültürlülük önermesini ABD örneğinden yola çıkarak irdelemektedir.

William B. Gudykunst'un 2005 yılında derlediği *Theorizing About Intercultural Communication* çalışmasında ise, kültürlerarası iletişimi açıklamak için geliştirilen kuram ve modeller ele alınmaktadır. Gudykunst, derlemeye katılanlardan şu temel soruları yanıtlamalarını istemiştir: Kültürlerarası iletişimi açıklamak için geliştirdiğiniz kuramın odak noktası nedir? Bu kuram neyi açıklamaktadır? Bu kuramı nasıl geliştirdiniz? Bu kuramı denemek için ne tür alan araştırmaları yaptınız? Kuramınız kültürlerarası iletişimin etkinliğini arttırmak için ne şekilde uygulanabilir? Bu derlemede yer alan "*Theorizing About Intercultural Communication*" başlıklı makalelerinde William B. Gudykunst, Carmen M.Lee, Tsukasa Nishida ve Naoto Ogawa (3-32), kültürlerarası iletişimi açıklamada o zamana kadar geliştirilen kuramsal yaklaşımları sınıflandırarak özetlemektedirler. Kültür ve iletişim buluşması konusunda geliştirilen kuramlar üç alt kategoride toplanabilmektedir: İlki, "yapısalcı yaklaşım"dır ve kültürün iletişimin temel mantığını belirlediğini öne sürer. Bu yaklaşım, anlam ve değerlendirmenin geniş bağlamı içerisinde kültürel iletimleri kavramaya çalışır. İkinci yaklaşım, "anlamın düzenlenmiş/eşgüdümlemiş yönetimi"dir (*coordinated management of meaning*). Bu yaklaşımda kültürün koyduğu kuralların anlaşılması temeldir ve bu kurallar, toplumsal öyküler olarak ele alınmaktadır. Üçüncü yaklaşım ise, "kültürel iletişim" yaklaşımıdır ve topluluğun konuşmaları aracılığı ile kültürel kodların tartışılması, topluluk bireylerinin birlikte yaşamlarını nasıl kurdukları konuları üzerine yoğunlaşır. Bu yaklaşım söz/konuşma kodu merkezli kuram önermektedir. Bazı araştırma ve çalışmalarda ise iletişim sürecinde kültürler arasındaki farklılıkları açıklamak için kültürel ve/veya bireysel boyutlar kullanılarak bazı modeller geliştirilmiştir. Bunlar arasında Hofstede'nin "kültürel boyutlar" kuramı; kültürel norm ve değerlerin çatış-

malı durumların çözülmesi ve yönetilmesinde yüzü nasıl etkilediğini inceleyen Ting-Toomey'in "yüz ve müzakere etme kuramı" (*face-negotiation theory*); Kim'in konuşmaları amaç/görev ya da toplumsal ilişkiler yönelimli/odaklı olarak sınıflandırdığı "sözsöz sınırlamalar kuramı" (*conversational constraints theory*); Burgoon'un bir kültürde bireyin diğerlerinin nasıl davranacağı hususunda beklentilerine yön vermesini açıkladığı "beklentinin zarara uğratılması kuramı" (*expectancy violation theory*) sayılmaktadır. İletişim sürecinin etkili olması konusunda geliştirilen kuramlar arasında ise, Barnett ve Kincaid'in "kültürel yöndeşme kuramı" (*cultural convergence theory*); Gudykunst'un "endişe/belirsizlik yönetimi kuramı" (*anxiety/uncertainty management theory*); Oetzel'in "etkili grup kararı kuramı" (*effective group decision making theory*); Kim'in "etnisite içi iletişimin entegre kuramı" (*integrated theory of interethnic communication*) yer almaktadır. Bunların dışında uyumlanma süreci üzerine geliştirilen kuramlar, kimlik tartışmalarını ele alan kuramlar, iletişim ağlarının kullanımı üzerine kuramlar da vardır. Bu derlemede yer alan tüm kuramları değerlendiren Gudykunst, bu mikro yaklaşımların Batı -burada imlenen ABD'dir- merkezli olduğuna ve özgün yerli kuramların gelişmemesindeki soruna dikkat çekmektedir (25).

Ali Mohammedi tarafından 1997 yılında derlenen *International Communication and Globalization* adlı çalışma, liberal çoğulcu iletişim paradigması içerisinde gelişen ve kurumsallaşan kültürlerarası iletişim çalışmalarına yönelik bir eleştiri niteliğini taşımaktadır. Hamid Mowlana'nın 1983 tarihli derlemede yer alan çalışmasında altını çizdiği küreselleşme sürecinde "sahip olanlar" ve "olmayanlar" arasında varolan uçurumun, artık dijital uçurum ve kalıcı kronik eşitsizlik ilişkilerine dönüştüğü vurgulanmıştır. Bu bağlamda kültürlerarası iletişim, Batı ile kalan (*the rest*) arasında, Batı merkezli yeniden sömürgeleştirme ilişkisi şeklinde tezahür etmektedir. Bu derlemede yer alan Oliver Boyd-Barrett'in "*International Communication and Globalization: Contradictions and Directions*" başlıklı makalesinde hem Neo-

Marksist ekonomi politik, hem de kültürel çalışmaların küreselleşme sürecinde kültürel metinlerin dolaşımı ve tüketimi konusuna getirdiği açılımlar ele alınmaktadır. Kültürel çalışmalar izleğinde küresel metinlerin yerel düzeyde alımlanma pratikleri üzerine gerçekleştirilen çok sayıda araştırma (Liebes ve Katz; Morley; Lull; Ang vd.), bu metinlerin yerel etkilerinin çok katmanlı ve farklı olabileceğini ortaya koymuştur. Batı merkezli metinlerin küresel dolaşımı ve yerel kültürlerle temasının ne şekilde gerçekleştiği sorunsalı böylece farklı bir zeminde tartışılmaya başlanmıştır.

Avrupa kıtasında ise kültürlerarası iletişim çalışmaları, dil ve kültür arasında kurulan ilişki üzerinden bir gelişme çizgisine sahip olmuş; 1980'li yılların sonunda Avrupa kıtasında kültürlerarası iletişim çalışmaları ayrı bir disiplin olarak gelişme göstermiştir. Avrupa'da dilbilim alanında ilk çalışmalar gerçekleşmiş olup, ilk etnografik temelli kültürlerarası iletişim çalışmaları Münih Ludwig-Maximillan Üniversitesinde 1989 yılında başlamıştır (Kartarı, 2001:35). AB'nin *Socrates-Erasmus* ve *Youth* programları bünyesinde kültürlerarası öğrenme ve kültürlerarası iletişim üzerinde önemle durulan bir çalışma alanı olmuştur.

Türkiye'de Kültürlerarası İletişim Çalışmalarının Gelişmesi

Türkiye'de kültürlerarası iletişim çalışmaları, iletişim disiplini dahil olmak üzere sosyoloji, göç sosyolojisi, sosyal ve kültürel antropoloji, etnoloji disiplinlerinin çatısı altında gelişme göstermiştir. Türkiye'deki iletişim fakültelerinde kültürlerarası iletişim çalışmaları ilk olarak 1996 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin yüksek lisans programında Prof. Dr. Asker Kartarı'nın verdiği ders ile başlamıştır. 2003 yılından itibaren Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde Doç. Dr. Mutlu Binark tarafından seçmeli lisans dersi olarak kültürlerarası iletişim dersi verilmeye başlanmıştır. 2005 yılının bahar döneminde

1
Ayrıntılı bilgi için bakınız,
www.gap.gov.tr/Turkish/
Geitim/ilet4.html.

2
Ayrıntı için bakınız
www.grupiletisim.com.

de Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin lisans ders izlen- cesinde Prof. Dr. Belma Akşit tarafından seçmeli ders olarak ve- rilen kültürlerarası iletişim dersi yer almıştır. Bu fakülteler dı- şında Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Marmara Üniversitesi İletişim Fa- kültesi, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul Kültür Üniversitesi ve İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde kültürlerarası iletişim dersi lisans düzeyinde ders izlencelerinde yer almaktadı- r. Sabancı Üniversitesi bünyesinde kültürel çalışmalar progra- mı içinde kültürlerarası iletişim konusu farklı derslerin kapsa- mında yer almaktadır. Bunun dışında, GAP ve Doğu Anadolu Bölgelerinde Türkiye'ye özgü farklı kültürlerin arasındaki ileti- şim deneyimlerini ortaya çıkartmayı amaçlayan çeşitli projeler kapsamında da kültürlerarası iletişim atölyeleri gerçekleştiril- miştir. Örneğin Mart 2002 yılında GAP Birecik-Ş. Urfa Zeugma Eğitim Merkezi ile İngiltere Büyükelçiliği'nin desteğiyle GAP idaresi personeline ve bölgede hizmet veren kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerine kültür- lerarası iletişim konusunda duyarlılık kazandırıcı, farklı kültü- rel özelliklere sahip kişilerin takım çalışması, karar verme ve ça- tışma çözme yöntemi- becerilerini geliştirmesi konusunda eği- tim semineri verilmiştir.¹ Yakın tarihli bir başka atölye çalışması ise, 2005 yılının Ocak-Mayıs ayları arasında Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinin oluşturduğu "Grup İletişim" tarafından AB Gençlik Programları Eylem 3 kapsamında ger- çekleştirilen "Doğu'ya Yolculuk ve Yüzler ile Yüzleşmek" proje- si çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu projede, Doğu Anadolu Bölgesi'ne ilişkin kültürel örüntüleri tanıtmayı amaçlayan ve varolan basmakalıp yargıları ortadan kaldırmaya yönelik gezi bir fotoğraf sergisi hazırlanmış, proje uygulayıcılarının fotoğraf ve iletişim etkinliği konusunda bilgi birikimlerini gönüllü ola- rak Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan toplumsal olarak olana- ğı kısıtlı gençler ile paylaşımlarını amaçlayan bir iletişim atöl- yesi çalışması yürütülmüştür.² Ayrıca, Ankara Üniversitesi İleti- şim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi de, *Sokrates-Comenius*

programınca desteklenen EMİL-Öğretmen Yetiştirme ve Hizmet İçi Eğitiminde Kültürlerarası Öğrenme İçin Avrupa Modüler Programı Projesi kapsamında ortak kurum olarak yer almıştır.³

Türkiye'de farklı sosyal bilimler enstitülerinin lisans üstü programlarında kültürlerarası iletişim çalışma alanında gerçek- leştirilen yüksek lisans ve doktora tezleri dahil lisansüstü çalış- malar incelendiğinde, YÖK Tez Kataloğunda "kültürlerarası ile- tişim" anahtar sözcüğü ile yapılan taramada, bu isim tamlama- sı altında sınıflandırılmış toplam 16 çalışmaya ulaşılmıştır. YÖK Tez Tarama kataloğunda anahtar kavramların son derece dar bir çerçevede tanımlanmasından dolayı, ulaşılamayan lisansüstü çalışmalar da olmuştur. Taranan ve özetleri incelenen lisansüstü çalışmalardan dördü doktora, biri sanatta yeterlilik, on biri de yüksek lisans tez çalışmasıdır. Yapılan doktora tezlerine bakıldı- ğında, Almanlar ve Türkler arasında toplumsal ve kültürel fark- lılıkların boyutları irdelendiğini (Selçuk, 1995); imge aktarımı- nın kent imgelemindeki öneminin kültürlerarası iletişim olgusu açısından ele alındığını (Türkmenoğlu, Şapçı 2000); 1980-1990 arası Amerikan sinemasının "kültürel yanlılık" kuramı açısın- dan incelendiğini (Güzel, 1997); çokuluslu şirketlerde kurum kültürü ve halkla ilişkiler uygulamalarının (Soydaş Uzunçarşılı, 2001) tartışıldığını görüyoruz. Sanatta yeterlilik çalışmasında ise Doğu Akdeniz uygarlıklarında heykelin kültürlerarası ileti- şimdeki rolü incelenmiştir (Aksungur, 1995). Yüksek lisans tez çalışmalarında ise, kültürel şok (Menemencioğlu, 2000; Erengil Şahin, 2001; Karaman 2001); hemşehrilik ağı (Sarı, 2002); kültü- rel değerlerin iletimi ve medyanın rolü (Yüksel, 1994; Bunk, 1999); yabancı dil öğrenme ve kültürlerarası öğrenme arasında- ki ilişki (Kart, 1996; Özoğul, 1998; Öktem, 2000; Başer, 2003); tu- rizm ve kültürlerarası iletişim (Pala, 1991) konularında yoğun- laşıldığı saptanmıştır.⁴

Kültürlerarası iletişim alanındaki çalışmalar daha önce de belirtildiği üzere Türkiye'de farklı disiplinlerin çatısı altında ge- lişme göstermiştir. Bu nedenle doğrudan iletişim bilimleri ala-

3
Ayrıntı için bakınız,
http://ilaum.ankara.edu.tr
/yazicidostu.php?yad=483
3&HTTP_REFERER=http:
//ilaum...23.07.2005

4
YÖK Tez Tarama hizmeti aracılığı ile ulaşılan bu lisansüstü çalışmaların künye bilgileri aşağıdaki gibidir.

Başer, Ayşegül (2003). *Kulturübertragung und Interkulturelle Kommunikation in Literarischen Übersetzungen*. Dokuz Eylül Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Ana Bilim Dalı/Almanca Mütercim-Tercümanlık Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Sarı, Engin (2002). *Bir İlişki ve Kültür Örüntüsü Olarak Hemşehrilik: Ankara'da Bir Hemşehri İletişim Ağı*. Ankara Üniversitesi Radyo-Televizyon Sinema Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Karaman, Güller Banu (2001). *Farklı Ülkelerde Görevlendirilen Yöneticilerin Yaşadıkları Kültürlerarası İletişim Sorunları*. Marmara Üniversitesi İşletme Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Erengil Şahin, Mine (2001). *Kültür Şoku Hakkında Analitik Yaklaşımlar ve Ampirik Veriler: ABD'de Öğretim Gören Bir Türk Öğrenci Grubu Üzerine Niteliksel Bir İnceleme*. Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

...

Öktem, Özge (2000). *The Negative Cross-Cultural Factors in Acquiring Proficiency in a Foreign Language*. Hacettepe Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Menemencioglu, Tuğrul (2000). *Uluslararası Çevrede Faaliyet Gösteren İşletmelerin Yaşadıkları Kültürlerarası İletişim Sorunları*. Marmara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Bunk, Aylin (1999). *American Cultural Values as Seen Through a Film and Their Application to a Turkish Classroom*. Bilkent Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Özoğul, Esra (1998). *Turkish Students Perceptions of U.S. Culture: Implications for Target Culture Learning*. Bilkent Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Kart, Tülin (1996). *Fremde Welt und Eigene Erfahrung Interkulturelles Lernen im Deutschunterricht in der Türkei, Kulturvermittlung und Landeskunde in den Lehrbüchern Deutsch Konkret 1 und 2*. İstanbul Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Yüksel, Aysun (1994). *Televizyon ve Batı Dillerinin Türk Diline Etkileri*. Anadolu Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Pala, Nezih (1991). *Tourismus und Interkulturelle Kommunikation*. Hacettepe Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

nında yapılan akademik yayınlar hariç, diğer disiplinlerde gerçekleştirilen araştırmalarda doğrudan iletişim sürecinin ve kitle iletişim araçlarının farklı kültürel örüntülerin ve anlam dünyalarının buluşmasında ve/veya çatışmasında oynadığı rol ele alınmamıştır. Ancak, *Toplum ve Bilim* dergisinin 1999 yılında yayınlanan 89. sayısında Kültürel Çalışmalar izleğinden makaleler bir araya getirilerek, Avrupa'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenler arasında melez kimliklerin oluşumu ve çokkültürlülüğün ev sahibi ülke tarafından kavranmasında medya metinlerinin oynadığı rolü irdelenmektedir. *Toplumbilim* dergisinin 2001 yılında yayınladığı Kültürel Çalışmalar özel sayısı ve 2003 yılında yayınladığı Göç Sosyolojisi özel sayısı da, Türkiye'de kültürlerarası iletişim çalışmalarına katkıda bulunmuştur.

Yabancı dilden çeviri yayınlar, doğrudan kültürlerarası iletişim alanıyla ilgili olmasa da, kültürel çalışmalar yaklaşımından kültürel örüntülerin incelenmesi ile ilgili çeşitli araştırmaları beslemiştir. Glen Bowman ve arkadaşları tarafından derlenen *Yitik Ülke Masalları*; David Morley ve Kevin Robins'in *Kimlik Mekânları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar*; Ali Rattansi ve Sallie Westwood'un *Batı Cephesinde Irkçılık, Modernite ve Kimlik* adlı derlemesi; John Rutherford'un derlediği *Kimlik*; Anthony King'in derlediği *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi*; Roland Robertson'un *Küreselleşme*; Zygmunt Bauman'ın *Küreselleşme*, Edward Said'in *Kış Ruhu*; Ania Loomba'nın *Kolonializm Postkolonyalizm*; Fredrick Barth'in derlediği *Etnik Gruplar ve Sınırları*; Bhikhu Parekh'in *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek*; Robert Stradling'in *20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli*; Edward Said'in *Yersiz Yurtsuz*; John Tomlinson'un *Küreselleşme ve Kültür*; Iain Chambers'in *Göç, Kültür, Kimlik* adlı çalışmalarını temel kaynak çeviri yayınlar arasında sayabiliriz.

Kültürel çalışmalar yaklaşımı izleğinde gerçekleştirilen bazı özgün akademik çalışmalar arasında, Fuat Keyman, Mahmut Mutman ve Meyda Yeğenoğlu'nun derlediği *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark*; Mutlu Binark'ın *Kültür ve İletişim* dergi-

sinde yayınlanan *"Oryantalist Söylem ve Japonya"*; Ayhan Kaya'nın *Berlin'deki Küçük İstanbul: Diyasporada Kimliğin Oluşumu*; Esra Özyürek tarafından derlenen *Hatırladıkları ve Unuttukları ile Türkiye'nin Toplumsal Hafızası*; Medya Yeğenoğlu'nun *Toplum ve Bilim* dergisinde yayınlanan *"Kiireselleşen Dünyada Çokkültürcülük ve Konukseverlik"*; yine Yeğenoğlu'nun *Kültür ve İletişim* dergisinde yayınlanan *"Öteki Mekanda Olmak: Post-kolonyal Dünyada Göçmenlik ve Turizm"* adlı makalesi ile Semra Somersan'ın *Sosyalbilimlerde Etnisite ve Irk* adlı yapıtı sayılabilir.

Anaakım iletişim paradigması içinde kültürlerarası iletişim alanının gelişmesine kuramsal katkıda bulunan bir çalışma da farklı mikro düzeydeki kültürlerarası iletişim kuramlarını örnekleri ile bir araya getirip irdeleyen Asker Kartarı'nın *Farklılıklarla Yaşamak* adlı yapıtıdır. Engin Sarı'nın Fred L.Casmir ve Nobleza C. Asuncion-Lande'den yaptığı *"Kültürlerarası İletişimi Yeniden Düşünmek: Kavramsallaştırma, Paradigma İnşası ve Metodolojik Yaklaşımlar"* (17-50) adlı *Folklor/Edebiyat* dergisinde yayınlanan çevirisi de anaakım iletişim paradigması çerçevesinde kültürlerarası iletişim sorularının kavranmasına katkıda bulunmaktadır. Bunların yanı sıra yine aynı paradigma bağlamında, Aysun Yüksel'in Türk filmleri üzerinden göçmen kimliklerini iki arada bir derede kalmışlık sorunsalı çerçevesinde değerlendirdiği çalışması; Güliz Uluç'un *"Kültürlerarası İletişim ve Melez Kültürler"* adlı kuramsal denemesi; Füsun Alver'in *"Alman Basınında Türkler ve Türkiye"* imgesini araştırdığı çalışma (2001); stereotiplerin ve kafamızdaki şemaların kültürlerarasındaki iletimde engelleyici rolü konusunda Gürsel Yatkıl Oğuz'un *Kurgu* dergisinde 2002 yılında basılan *"Kültürlerarası İletişimde Engeller: Bir Örnek Çözümleme-Savulun Battal Gazi Geliyor"* adlı çalışması sayılabilir. Yine Füsun Alver'in Avusturya basını örneği üzerinden yabancıların tasarımı ve basında yabancı düşmanlığı konusunda gerçekleştirdiği araştırmanın da (2003) Türkiye'deki özgün az sayıdaki çalışmalardan biri olduğu söylenebilir.

Selçuk, Ayhan (1995). *Soziokul Turalle Dimension im Deutschen und Türkischen und Interkulturelle Kommunikation*. Ankara Üniversitesi. Doktora Tezi.

Güzel, A. Cem (1997). *Kültürlerarası İletişim Dizgesi Olarak Sinema "Kültürel Yanlılık" Kuramı Açısından 1980-90 Arası Amerikan Sinemasına Bir Bakış*. Dokuz Eylül Üniversitesi. Doktora Tezi.

Türkmenoğlu Şapçı, Ayça (2000). *Kültürlerarası İletişim Olgusu Olarak İmge Aktarımının Kent İmgelemindeki Önemi*. İstanbul Üniversitesi. Doktora tezi.

Soydaş Uzunçarşılı, Ayda (2001). *Çokuluslu İşletmelerde Kurum Kültürü ve Halkla İlişkiler Uygulamaları: Marmara Bölgesi Sanayi Sektöründe Çokuluslu İşletmelerde Kültürel Birliğin Oluşturulmasındaki Halkla İlişkiler Uygulamalarını Saptamaya Yönelik Bir Araştırma*. Marmara Üniversitesi. Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı.

Aksungur, Ayla (1995). *Kültürlerarası İletişim Dili Sembol ve Doğu Akdeniz Uygulukları Heykel Sanatındaki Bildirimi*. Marmara Üniversitesi. Sanatta Yeterlilik Tezi.

Son olarak yakın zamanlı gerçekleştirilen iki önemli etkinliğin Türkiye'de kültürlerarası iletişim çalışmalarına yaptığı katkıyı belirtelim. 27 Mayıs 2005 tarihinde Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin kuruluşunun 40. yılı etkinlikleri kapsamında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Vakfı ile Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından ortaklaşa olarak "Yurtdışındaki Türk Medyası Sempozyumu" düzenlenmiş ve bu sempozyumda Avrupa'da ve Kanada'daki etnik Türk medyasının özellikleri ile Türkiye kökenli göçmenlerin farklı medya kullanım pratikleri ile kimlik tasarımları arasındaki ilişki, göçmen medyasının alternatif medya olma koşulları ve alternatif medya olarak göçmen medyasının olanakları ele alınmıştır (Binark, 2005). Böylece göçmen medyası konusu sistematik bir şekilde ve çok boyutlu, farklı örnekleriyle kültürlerarası iletişim çalışmaları alanında irdelenmiştir (Altun, 2005). 17 Ekim 2005 tarihinde yine Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin kuruluşunun 40. yılı etkinlikleri kapsamında "Oryantalizm ve Fotoğraf" konulu bir panel düzenlenerek, fotoğraf ve Doğu'nun hem Batılı hem de Doğulu fotoğrafçı tarafından temsili, bakışın ön kabulleri ve Doğu'nun konumlandırılma biçimleri vb. sorunlar ele alınmıştır.

Kültürlerarası İletişim Çalışmalarında Sorulması Gerekenler

Türkiye'de bugüne kadar gerçekleştirilen kültürlerarası iletişim çalışmalarının haritasını bu şekilde çizdikten sonra, kültürlerarası iletişim çalışmalarında sorulması gereken soruları ise şu şekilde saptayabiliriz:

- Bireyin aidiyet tasarımının inşasında, kültürel aktarımlar ile maddi ve simgesel pratiklerin anlamlandırılması farklı kültürlerde nasıl gerçekleşmektedir?
- Kültürlerarası iletişimi etkileyen kimliklenme sürecinin öğeleri nelerdir?

- Bu anlamlandırma pratikleri farklı kültürler tarafından nasıl okunmakta ve kavranmaya çalışılmaktadır?
- Farkın tanımlanması hangi söylem pratikleri aracılığı ile Batı merkezli işlemektedir?
- Görsel imgeler aracılığı ile küresel ile yerel kültürler birbirine nasıl eklenmektedir?
- Farklı kültürlerin Batı merkezli tanımlanması işleminde Batı kendini nasıl merkezlemektedir?
- Ulus-devletler içinde farklı ve çeşitli kültürel aidiyetlerin varolması, iç ve dış göç deneyimi kültürlerarası iletişim sürecini nasıl etkilemektedir?
- Egemen kültür "yabancı" ve "öteki"ni ne şekilde/nasıl tanımlamakta ve bu inşa pratiğini iletişim kanalları dolayımı ile nasıl dolaşıma sokmaktadır?
- Alt kültürlerin ve farklı etnik kimliklerin anaakım medya metinlerinde aşırı, eksik veya yanlış temsil edilme pratiklerinin ortadan kaldırılması için nasıl bir temsil ve temsil söylemi/dili geliştirilmelidir?
- Alt kültürler, farklı etnik kimlikleri ile egemen kültür arasında varolan verili "buzlar" ve çeşitli önyargular kültürlerarası öğrenme ile nasıl ortadan kaldırılabilir?
- Küreselleşme farklı kültürel kimlikler arasındaki iletişim sürecini nasıl etkilemektedir?
- Kültürlerarası öğrenmede eleştirel pedagoji nasıl yaşama geçirilebilir? Kültürlerarası öğrenmede katılımın, diyalogun, konumsallık vurgusunun ve güven duymanın dili nasıl oluşturulabilir?
- Kültürlerarası öğrenme ve sorumluluk etiği arasındaki karşılıklı ilişkiyi/bağı nasıl gerçekleştirebiliriz?
- Kültürel kimlikler arasında "kültürel alışveriş" veya "temas"ın gerçekleştiği alanlar nelerdir?

Türkiye bağlamında, kültürlerarası iletişim çalışan araştırmacıların kültürel kimliklerin teması konusu ile özellikle, hemşehrilik bağı, etnik kimlik ve mezhep aidiyeti gibi kimlik kurucu öğelerin kültürlerarası iletişimdeki oynadığı role dikkat etmeleri gerekmektedir. Aidiyet tasarımlarını oluşturan öğelerin ülke içindeki farklı kimliklenmelerin birbiriyle ve bunların farklı uluslar ile iletişim sürecini nasıl etkilediği konusu üzerine yapılmış yeterli sayıda özgün çalışma mevcut değildir. Türkiye'deki kültürlerarası iletişim çalışmalarında gerek nicel gerekse nitel alan araştırmasının sayısı azdır. Bu nedenle yukarıda sıralanan soruları dert edinen alan araştırmalarının lisans üstü çalışmalarda öncelikli olarak desteklenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Altun, Abdülrezak (der.) (2005). *Yurtdışındaki Türk Medyası Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Alver, Füsün (2003). *Basında Yabancı Tasarımı ve Yabancı Dışmanlığı*. İstanbul: Der Yayınları.
- Alver, Füsün (2001). "Alman Basınında Türkler ve Türkiye." *Kurgu* 18: 135-155.
- Barth, Fredrick (der.) (2001). *Etnik Gruplar ve Sınırları*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Binark, Mutlu (2005). "Uluslaşım Türk-Etnik Yerel Medyası ve Aidiyet Tasarımlarının İnşasında Rolü." *Yurtdışındaki Türk Medyası Sempozyumu*. Abdülrezak Altun (der.) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi. 18-30.
- Binark, Mutlu (2003). "Etnik Sohbet Odasındaki Buluşmalar ve Kimlik Oyunları." *Kültür ve Modernite*. G. Pultar, E. O.İncirlioğlu ve B. Akşit (der.) içinde. İstanbul: Tetragon Yayınları. 357-380.
- Binark, Mutlu (2001). "Kadının Sesi Radyo Programı ve Kimliği Konumlandırma Stratejisi." *Toplumbilim* 14: 75-89.
- Binark, Mutlu (1998). "Oryantalist Söylem ve Japonya." *Kültür ve İletişim* 1(1): 65-89.
- Bowman, Glen, vd. (der.) (1996). *Yitik Ülke Masalları*. İstanbul: Sarmal Yayınları.

- Casmir, Fred ve Nobleza C. Asuncion-Lande (2003). "Kültürlerarası İletişimi Yeniden Düşünmek: Kavramsallaştırma, Paradigma İnşası ve Metodolojik Yaklaşımlar." Çev., Engin Sarı. *Folklor/Edebiyat* 34: 17-50.
- Chambers, Iain (2005). *Göç, Kültür, Kimlik*. Çev., İsmail Türkmen ve Mehmet Beşikçi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gudykunst, William B. (der.) (2005). *Theorizing About Intercultural Communication*. Thousands Oaks: Sage.
- Gudykunst, William B. (der.) (1983). *Intercultural Communication Theory: Current Perspectives*. Beverly Hills: Sage.
- http://ilaum.ankara.edu.tr/yazicidostu.php?yad=4833&HTPP_REFERER=http://ilaum...23.07.2005.
- Jandt, Fred E. (2001). *Intercultural Communication*. Thousand Oaks: Sage.
- Kartarı, Asker (2001). *Farklılıklarla Yaşamak: Kültürlerarası İletişim*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Kaya, Ayhan ve Ferhat Kentel (2005). *Euro-Türkler: Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, Ayhan (2000). *Berlin'deki Küçük İstanbul: Diyasporada Kimliğin Oluşumu*. İstanbul: Buke Yayınları.
- Keyman, Fuat, vd. (der.) (1996). *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- King, Anthony (der.) (1998) *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi*. Çev., Gülcan Seçkin ve Ümit Hüsrev Yolsal. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Lomba, Ania (2000). *Kolonializm Postkolonyalizm*. Çev., Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mohammadi, Ali (der.) (1997). *International Communication and Globalization*. London: Sage.
- Morley, David ve Kevin Robins (1997). *Kimlik Mekanları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar*. Çev., Emrehan Zeybekoğlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mutlu, Erol (1997). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark Yayınları.
- Özyürek, Esra (der.) (2001). *Hatırladıkları ve Unuttukları ile Türkiye'nin Toplumsal Hafızası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parekh, Bhikhu (2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*. Çev., Bilge Tanrıseven. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Rattansi, Ali ve Sallie Westwood (der.) (1997). *Batı Cephesinde İrçilik, Modernite ve Kimlik*. Çev., Seveda Akyüz. İstanbul: Sarmal Yayınları.

- Robertson, Roland (1999). *Küreselleşme*. Çev., Ümit Hüsrev Yolsal. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Rutherford, John (der.) (1998). *Kimlik, Topluluk, Kültür, Farklılık*. Çev., İrem Sağlamer. İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Said, Edward (2003). *Yersiz Yurtsuz*. Çev., Aylin Üçler. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Said, Edward (2000). *Kış Ruhu*. Çev., Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Smith, Philip (2005). *Kültürel Kuram*. Çev., Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Babil Yayınları.
- Somersan, Semra (2004). *Sosyalbilimlerde Etnisite ve İrk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Stradling, Robert (2003). *20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli*. Çev., Ayfer Ünal. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tomlinson, John (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. Çev., Arzu Eker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Toplumbilim* (2003). Göç Sosyolojisi Özel Sayısı.
- Toplumbilim* (2001). Kültürel Çalışmalar Özel Sayısı.
- Toplum ve Bilim* (1999). Avrupa Türkleri Özel Sayısı.
- Uluç, Güliz (2001). "Kültürlerarası İletişim ve Melez Kültürler." *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1: 55-64.
- Williams, Raymond (2005). *Anahtar Sözcükler*. Çev., Savaş Kılıç. İstanbul: İletişim Yayınları.
- www.gap.gov.tr/Turkish/Geitim/ilet4.html
- www.grupiletisim.com
- Yakıtı-Oğuz, Gürsel (2002). "Kültürlerarası İletişimde Engeller: Bir Örnek Çözümleme-Savulun Battal Gazi Geliyor." *Kurgu* 19: 25-33.
- Yeğenoğlu, Meyda (2003). "Öteki Mekanda Olmak: Post-kolonyal Dünyada Göçmenlik ve Turizm." *Kültür ve İletişim* 6(2): 53-72.
- Yeğenoğlu, Meyda (2002). "Küreselleşen Dünyada Çokkültürcülük ve Konukseverlik." *Toplum ve Bilim* 92: 120-137.
- Yüksel, Aysun (2001). "Dış Göç Olgusunun Türk Sinemasındaki Yansımaları Üzerine Bir Deneme." *Kurgu* 18: 65-77.

Yeni İletişim Teknolojileri Tezlerinde Neo-Klasik İktisat Paradigmasının Hegemonyası

Özet:

1980'lerden sonra iletişim literatürü içinde kendisine yer bulmaya başlayan yeni iletişim teknolojileri, bu tarihlerden sonra da yaşanan ekonomik ve toplumsal dönüşümleri analiz için geliştirilen pek çok kuramda merkezi bir konuma yerleştirilmiştir. Türkiye'de de özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren yeni iletişim teknolojileri akademik bir çalışma alanı olarak pek çok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bu makalede Türkiye'de 1980'den sonra yapılan yeni iletişim teknolojilerine ilişkin yüksek lisans ve doktora tezlerinin bir analizi sunulmuştur. Tezler hem nicel özelliklerine göre değerlendirilmiş, hem de nitel özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Sosyal bilimler ve iletişim bilimleri için ayrı ayrı yapılan bu sınıflandırma sonucunda da yeni iletişim teknolojilerinin Türkiye'de nasıl kavrandığı tartışılmıştır. Hem sosyal bilimler alanında, hem de iletişim bilimleri alanında yeni iletişim teknolojilerine ilişkin çalışmalarda neo-klasik iktisat yaklaşımının hakimiyeti tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: yeni iletişim teknolojileri, enformasyon toplumu, internet, neo-klasik iktisat yaklaşımı, sayısal televizyon yayıncılığı, telekomünikasyon

The Hegemony of the Neo-Classical Economic Paradigm in Dissertations on New Communication Technologies

Abstract:

New communication technologies that have started to be pronounced in communication literature after the 1980's were the addressed in most of the theories that have been developed to analyse economic and social changes after these years. Many researchers in Turkey found these new communication technologies quite appealing as an academic study field especially after the mid 90's. In this article, an analysis of the post 80's dissertations are examined. The theses are evaluated according to their quantitative features as well as their qualitative specialities. The ways in which new communication technologies are considered, are discussed as a result of this classification conducted separately for both social and communicative sciences. Neo-classic economic paradigm is found to be dominant among studies related to new communication technologies in both social sciences in general and communication studies in more specifically.

Key words: new communication technologies, information society, internet, neo-classical economic paradigm, digital television broadcasting, telecommunication

Aylin Aydoğan
Ankara Üniversitesi
İletişim Fakültesi